

İÇİMİZDEN BİRİ: ŞAİR ŞEMŞİ BELLİ VE ŞİİRİ

Dr. Öğr. Üyesi Salim DURUKOĞLU*

Öz: Şemsi Belli son dönem (1950-2000) Türk şiirinin şairlerinden biridir. Şiiri insanların ürettiği kavramların insanüstü bir çaba ile değerlendirilmesi ve yorumlanması olarak gören şair; hece vezni ile yazdığı şiirler üzerinden Beş Hececiler'e, vezinsiz ve kafiyesiz serbest şekil ile yazdığı şiirleri ile de 1. Yeni de dediğimiz Garip akımına yakın bir şiir anlayışını benimser. Şiirlerinde folklor unsurlarından bolca yararlanan şair, halkın duyuş, düşünüş ve yaşayış tarzını da şiirlerine yansıtır. Güneydoğu ağzı ile yazdığı Anayasso adlı şiiri ile Zap suyunun üzerine köprü yapılmasını sağlayan şair, yoksulluk ve yozlaşma başta olmak üzere sosyal; kadın ve aşk konuları başta gelmek üzere de bireysel konularda, sadelik güzeldir felsefesini temsil eden şiirler kaleme almış, bu şiirlerin 11 kadarı bestelenmiştir.

Betimsel tarama modeli ve belge çözümleme yöntemi ile şiirlerinin incelenip değerlendirildiği bu makalede Şemsi Belli'nin hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve şiirlerinin konuları ile şiirlerinde halk biliminden yararlanma özellikleri ve örnekleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Şiiri, Şemsi Belli, şiir, halk bilimi / folklor, aşk, kadın, yoksulluk, yozlaşma.

ONE OF US: POET SEMŞİ BELLİ AND HIS POETRY

Abstract: Semsî Belli (1950-2000) is one of the best poets of the recent Turkish poetry. Seeing the poetry as evaluation and interpretation of the concepts produced by people with a superhuman effort; he adopts a poetic conception that is close to the Five Poet Of The Syllable / Bes Hececiler and Odd Movement / Garip Akımı (also named as The First Reformists / 1. Yeniciler) with the poems he wrote with syllabic meter and the free form without rhyme. The poet, who benefited from the elements of folklore in his poems, also reflects the people's sense, thinking and living style to his poems. With his poem Anayasso, which he wrote with the local accent, he made it possible to build a bridge over the water of Zap. He also wrote poems on the subjects of poverty, degeneration, women and love; representing the philosophy of 'simplicity is beautiful' and about 11 of these poems were later composed.

In this article, the life of Semsî Belli, his literary personality, the subjects of his works and poems, the features and examples of using folklore in his poems are examined and evaluated by using descriptive scanning model and document analysis method.

Key Words: Contemporary Turkish Poetry, Semsî Belli, poetry, folklor, love, women, poverty, degeneration.

ORCID ID : 0000-0002-2429-7609

DOI : 10.31126/akrajournal.646545

Geliş tarihi : 13 Kasım 2019 / Kabul tarihi: 31 Aralık 2019

*İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü.

1. Giriş

Sanatı varoluşunun en anlamlı çabası olarak tarihsel sürecin merkezine yerleştiren insan, bir söz sanatı olan edebiyatın şiir türüne de sıkıca tutunmuştur. Binlerce yıllık bir ezgi olan şiir, yaşama tutunan veya tutunamayan insanların da duygularına tercüman olarak; yaşama isteği aşılamay, direnme ve üretme aşkını anlatmayı, insanları muazzam uykularından uyandırmayı, bütün bunların toplamı olarak hayatın devamlılığına soylu bir katkıda bulunmayı başarmıştır. Güçlü bir çekim merkezi hâline gelen, işteş bir devinim ile “*gayesini yalnız kendinde bulan bir mükemmeliyet olan*” (Tanpınar, 1995:13) şiir, her yüzyıl bayrağı devralan ozanların eliyle ve diliyle varlığını berkitmiş, geleceğe sürekli yenilenerek ve çoğalarak kalan bir sanat türü olmuştur.

Takvimlerin ve tarihlerin yirminci yüzyılın ilk çeyreğini gösterdiği yıllarda doğan ve şairlik bayrağını devralan Şemsi Belli, adanmış bir ömrün bakiyesi olan şiirlerle, çağdaş Türk şiirinin, büyüğü küçükten ayırmayan hafızasında, bir yer edinmiş isimlerinden biridir. Bu yazı şairin şiir anlayışı, hayatı, eserleri, felsefesi, edebî kişiliği, şiirinin kaynakları, şiirinde halk biliminden yararlanmış biçimi ve bu incelemeden çıkarılan sonuçları içeren bir akış çizelgesi içerisinde “Şair Şemsi Belli” konusunu irdelemeyi amaçlamaktadır.

Türk edebiyatı, her yazar ve şairin koyduğu tuğlalarla gösterişli bir binaya dönüşen birikimin adı ve karşılığıdır. Bu görkemli binada bir tuğlaya karşılık gelen Şemsi Belli’nin tanınması, tanıtılması, hatırlanması, eserlerinin sanat ve edebiyat biliminin verileri ile incelenmesi; yazar, eser, okur üçlemesinin daha sağlıklı ve bilinçli ilişkiler kurmasını destekleyecektir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan betimsel tarama ve doküman incelemesi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Bazı kaynaklarda belgesel tarama olarak da geçen doküman incelemesinde var olan kayıt ve belgeler incelenerek veriler toplanır. Tarananlar; geçmişteki olguların iz bıraktığı resim, film, plak, ses ve resim kayıtlı bantlar, araç-gereç, bina, heykel vb. kalıntılarla; olgular hakkında sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi, resmî ve özel yazı ve istatistikler, tutanak, anı, yaşam öyküsü ve benzerleridir (Karasar, 1999). Doküman incelemesi ile elde edilen bulgular, çözümleme ve değerlendirme aşamalarını içeren betimsel tarama modeli ile yorumlanmıştır.

2. Şiir Kavramı ve Şairin Şiir Tanımı

“*Şiir hayat değiştirir*” demektedir, Franz Kafka... Bu ifade doğrudan şiirin tanımı olmayıp, fonksiyonu ile bağıntılı bir vurgu ve yönelişe işaret eder. Bu

bağlamda hemen aklımızda şiirin ve şairin görevi ya da ereği nedir sorusunu anımsatan bir merakın dağınık ve bulanık mesaileri canlanır. Kendi talihini belirgin bir tarihin içinde yaşayan milletler; kullandıkları dili ve yaşattıkları kültürü, binlerce yılın ezgisini, şiirler ve şairler aracılığı ile kayda geçirirler. İşlenmiş ve mükemmelleşmiş bir dilin terbiyesinde ölü ozanlar ve yaşayan şairler yani kültür işçileri ve mirasçıları önemli ve anlamlı bir boşluğu doldururlar. Edebiyatımız içinde böyle boşlukları dolduran şairlerimizden birisi de Şemsi Belli'dir.

İnsanlığı tanımanın ve anlamının yolu insanı tanımaktan geçtiğine ve şiiri meslek / uğraş edinenlere de şair dendiğine göre; şiir, şair ve insan kelimeleri bir potada karışmak suretiyle genişleyerek "Evrensel insan Amentüsü"ne (Zweig, 1995: 81) göndermeleri olan, tınısı yüksek ibarelere dönüşüyor. Aristo'dan bu yana, Tanrı'nın eliyle yazdığına, diliyle konuştuğuna inanılan şairler soylu acılar çeken, yüksek değerleri yaşatan ve benimseten, zaman yapıcı (time-bender) insanlar olarak insanlığın tarihinde eşsiz ve saygın eserler bırakmış, âdeta birer "insan-mesih" kişilikler olmuşlardır.

Bu kişiliklerden biri olan Şemsi Belli gerçeğini irdelemeye, açıklamaya ve değerlendirmeye çalışacağımız bu yazıya, şairin şiir anlayışına ışık tutacak ipucu niteliğindeki şu sözleri, sanatsal ve bilimsel bir içerik eklemektedir: "*İnsanların yarattığı kavramları, insanüstü bir çaba ile değerlendirdiğimiz gün, hayatımızı etkileyen olaylar daha değişik anlamlar kazanıyor.*" (Belli, 1963:205). Şairlik işine de gizli bir göndermenin olduğunu sezdiğimiz bu cümleden açık ve yoğunluğu olan bir şiir tanımını çıkartabiliriz. Bu tanım şair Şemsi Belli'nin şiir tanımını olmaktan uzak değildir. Şiir; insanın yarattığı sözleri insanüstü bir çaba ile değerlendirme işi ve bu yolla gizli, yeni ve daha değişik anlamlar kurma ve bulma becerisidir.

Kuşkusuz ki bir yazarı bir yazıya, bir yazarın bütün düşün dünyasını bir yazıya sığdırmak olanak dışıdır. Şemsi Belli üzerine söylenecek daha çok sözün olduğunun bilincinde olarak, bu yazının; yazarın Türkçeye hizmetlerine duyulan minnetin bir ifadesi, kişiliğine duyulan saygının iadesi, hakkında yapılacak yeni araştırmalara ilham vermesi ve kaynaklık etmesi noktalarından algılanmasını ve anlaşılmasını istiyoruz.

Türkçe kendisine yeni yeni ifade imkânları kazandıracak nice Şemsi Belli yetkinliğindeki kişileri özlemle beklemektedir. Şairin, çağdaşı olan insanlarla konuştuğumuzda kendisini özellikle, bestelenmiş şiirlerinden olan "Unuttum" şiiri ile tanıyıp sevdiklerini ve hâlâ aynı şiirle hatırladıklarını belirtiyorlar. Biz de bu gök kubbede hoş sada bırakabilmiş herkes gibi Şemsi Belli'nin de unutulmadığını, unutulmayacağını biliyor, söylüyor, eser yazarı ve sanat anlayışını tarif eder ilkesine uyararak, yazımıza bu şiiri de dâhil ediyoruz:

“UNUTTUM
Seni sevdiğim zamanlar
Sevda gönlümde hevenk hevenkti
Güzel bir kızdın amma
Gözlerin ne renkti?
Unuttum....

Başını göğsüme dayadığın an
Saçların ne kokardı?
Ve ilk defa karşılaştığımız akşam,
Üstünde hangi elbisen vardı?
Unuttum...

Hiçbir şeyini unutmayacağımı sanırdım.
Aşk ne tatlı... ne yalan şeydi....
Sahi ismin neydi?
Unuttum...” (Belli, 1961:12).

3. Hayatı

Doğum tarihi ve yeri hakkındaki bilgiler çeşitlidir. 1925 yılında Malatya'nın *Tekmezar Mahallesi*'nde, *İmamoğlu Sokağı*'nda, 17 numaralı evde doğduğu şeklindeki bilginin (Şentürk-Gülseren, 1990:19) aksine, 1929 *Arapgir* doğumlu olduğunu (Işık, 1990:86) kabul eden kayıtlar da vardır. Arapgir ilçesi *Kızıluşağı* köyünde doğan şairin, köyünün idari öyküsü ile ilgili verdiği bilgiler ise şöyledir: “Çok eski tarihlerde Keban ilçesine bağlı bulunan Kızıluşağı daha sonra Arapgir ilçesinin *Mutmur* bucak merkezine bağlanmış ve 1950'li yıllarda bucak merkezi *Tahir*, Arguvan adı ile ilçe olunca Kızıluşağı köyü de *Yenisu* adıyla Arguvan'a bağlanmıştır (Belli, 1986:10).

Babası, Arapgir'in *Aşağı Atma Aşireti*'ne bağlı Kızıluşağı köyünden *Hasan Ağa*'nın oğlu *Şeyho Belli*, annesi Malatya'nın yerli ailelerinden *Kölegillerden* Mustafa kızı *Şefika Belli*'dir (Şentürk-Gülseren, 1990:19). İlk ve orta öğrenimini Malatya ve Elazığ'da; lise öğrenimini İstanbul'da Haydarpaşa Lisesi'nde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne girer ve buradan 1950 yılında mezun olur.

Gazetecilik, yazarlık, avukatlık, TRT'de Program Yapımcılığı, öğretmenlik yapmış; 1969 yılında Genel Sekreter olarak Birlik Partisi yöneticileri arasında yer almıştır (Işık, 1990: 86). *Meftun Deliçay* takma adıyla Halk şiiri tarzında denemeler yapmıştır (Arguvan Olgusu, 1994: 20). Evli ve 3 çocuk babası olan şair-yazar, bir müddet, *Şiir Defteri* isimli bir dergi de çıkartmıştır. 11 Ekim 1995 tarihinde geçirdiği bir kalp krizi sonucu ölmüş, (Gızıldaş, 1996:12) geride 30'u aşkın eser bırakmıştır.

4. Eserleri

Şemsi Belli'nin yayınlanmış otuz dört kitabı vardır. Bu sayıyı altmış dörde kadar çıkararak değişik kaynaklar da vardır. Bu karışıklık eserlerin değişik adlarla ya da mükerrer baskılarında kitapların birleştirilmesi ya da farklı adlarla yayınlanması, hatalı baskılar, yalan yanlış bilgiler vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca şairin ölümünden sonra, değişik kitaplarda yer alan şiirlerin tematik seçkisi şeklinde ilk kez basılan kitapları da vardır (Yılmaz, 2013: 63). Türlerine göre eserler şunlardır:

Şiir: *Köy Akşamları* (1945), *Bahar Şarkısı* (1949), *Başşehir Sokağı* (1957), *Şeytan Diyor ki* (1959), *Boncuk Kutusu* (1960), *Karpuz Dilimi* (1961), *Gelin Telleri* (1962), *Uykusuz Trenler* (1960), *İkisi Birden* (1963), *Satırbaşı* (1964), *Anayasa* (1968), *Köy Akşamları* (1974), *Öpme Beni Bu Akşam* (1962), *Renkli Balonlar* (1974), *Otopsi* (1974), *Ağa Kapısı* (1975), *Al Bohçada Kara Yama*, *Mapushane Çeşmesi*, *Cudi (Doğuanadoludan Kanlı Şiirler)*-(2003), *Yiyin Pez...nkler Yiyin* (2003).

Mensur Şiir: *Güz Çiçeği I. Cilt* (1958), *Bahar Güneşi* (1959), *Can Kuşum* (1960), *İpek Kaplı Defter* (1961), *Güz Çiçeği 2. Cilt* (1965), *Bir Yangının Külü* (1974).

İnceleme: *Ağabeyim Mustafa Kemal* (1959), *Tüm Yönleriyle Rauf Denктаş, Bâbiâlî, Bâbiâdî / Türkiyede Basın Rezaletleri* (1988), *Atatürk'ün Aşk Hayatı* (1988), *Çocukluğundan Liderliğine Kadar Bülent Ecevit* (1975), *Fikriye (Atatürk'ün Aşk Hayatı adlı kitabın gözden geçirilmiş baskısı)*-(1995)

Gezi Notları: *Yavru Vatandan Notlar* (1959), *Cumhuriyetin Eşiğinde Kıbrıs* (1960).

Mizahi Yazılar: *Tükenmez Kalem* (1974), *Aşk Dersleri*.

Oyun: *Anayasa* (1970), *Zeydo Ağa*.

Anı: *Büyük Paydos* (1963).

Şemsi Belli'nin yukarıda sınıflandırdığımız eserlerinin bir kısmı İngilizce, Almanca, Fransızca, Urduca (Pakistan), Arapça, Romence ve Rusça'ya da çevrilmiştir (Arguvan Olgusu, 1994:20-21).

5. Felsefesi

Çekim gücü çok büyük olan soyut ve evrensel bir yıldızın, sanat yıldızının yörüngesine girmiş, yaşamak serüvenini sorgulayan, insanların önünü ışıtan, madde-ruh ayrımında iç zenginliğinden yana tavır koyan ve ruhça genişleyip zenginleşen bir insan, bir şairdir Şemsi Belli... Maddeyi aşmış bir üst seviye insanıdır O. "Hayatı sadece beşik- mezar arasında uzayan küçük bir çizgi zannedenler, yaşamayı sadece 'madde'nin katılığında arayanlar, evreni yine sa-

dece beş duygunun açısından kavramaya çalışanlar, bu gücün etkileme alanındaki büyük sonsuzluğu anlayamazlar.” (Belli, 1963:206) Böyle demektedir kendisi.

Hayatı kabulleniş biçimine baktığımız zaman; sosyal, katılımcı, insancıl, derin, aşkın ve içkin bir insanın tavırları öne çıkar. Bu aynı zamanda hoşgörülü ve filozofça bir tavidir: “*Her şey insanlar içinde, insanlarla beraber güzel. O ıssız okyanus sahilinde hayatın bir değeri, bir manası kalır mıydı sanıyorsun? Hayat biraz da gürültü, kalabalık, ıstırap, mücadele, gözyaşı, hayal kırıklığı, kıskançlık, değişiklik değil midir?*” (Belli, 1963a: 9). Hayat ile çatışık değil, barışık olan bir insanın söyleyebileceği sözlerdir bunlar. Şair hayatın dışarıdan müdahale kabul etmez bir gerçeklik ve genişlik içinde işlediği tezine aykırı olmayan bir görüntü içindedir.

Her sanatçı gibi Şemsi Belli de hayata nasıl baktığına ve nasıl bakılması gerektiğine dair, durmaksızın düşünceler üreten, öneriler sunan biridir. Bir “Büyük Paydos”un, mezuniyetin arifesindeki öğrencilerine verdiği öğütlere, sıraladığı gerçeklere bakarsak, ideal ve evrensel ölçülerle düşünebilen, hayatı beş duyusu ile kavrayabilen bir insan çıkar karşımıza. Öğrencilerine seslendiği şu çekirdek metin, şairin bir sanatçı olarak hayata bakışını, hayattan birçok şiir çıkartışını açıklayacak bir içeriğe sahiptir:

“*Helen Keller bakın ne diyor: -Kör olan ben, gözleri sağlam olanlara şunu tavsiye edeceğim: Ertesi gün sanki kör olacağmışınız gibi gözlerinizden istifade edin. Diğer duygularınızı da ihmal etmeyin. Seslerin müziğini, kuşların ötüşünü, bir orkestranın ahengini birazdan sağır olacağmışınız gibi dikkatle dinleyin. Ertesi gün dokunma duygunuz elinizden alınacakmış gibi her eşyayı sevgiyle okşayın. Çiçekleri koklayın. Yediklerinizin tadından zevk duyun. Beş duygunuzdan mümkün olduğu kadar fazla istifade etmeye çalışın. Tabiatın size bahşetmiş olduğu uzuvların sayesinde dünyanın ne kadar güzel, hayatın ne kadar yaşanmaya değer olduğunu o zaman anlayacaksınız!*” (Belli, 1963:184-185).

Bu sözler hayatın öz suyunu içen, bütün güzelliklerini devşiren, bütün sanılarını duyumsayan kararlılıkta bir insanın felsefesi olabilir ancak.

6. Edebî Şahsiyeti

Taşra kökenli şairlerimizden olan Şemsi Belli, yetişkinlik ve yetkinlik devrelerine de taşıyacağı hayata dair ilk izlenimlerini, köyünde, bir köy atmosferinde edinir: “Beş yaşından on beş yaşına kadar bütün hatıralarımı bu köy doldurur şehirli kızım!..” (Belli, 1963a:15). Aşağıya alacağımız “İlk Öpüş” isimli şiirine ait dizelerde olduğu gibi ilklerin önemine ve vazgeçilmezliğine vurgu yapan pek çok şiiri, çocukluk devresinin izlenimleri ile örülüdür:

“Saklambaç oynadınız mı siz de çocukken
Sizin de ilk öpüşünüz böyle mi oldu?
Nereye gitti o ışıklı geceler?
Kırmızı entarisi beyaz puanlı kız
Ne oldu?” (Belli, 1974c:11).

Şairin, *Mefnun Deliçay* müstearıyla şiirler kaleme aldığını biliyoruz. Şairin, şiirlerini sıradan okuyan birisi bile akarsuyun, suya ait unsurların şiirlerde sıkça göze çarptığını görür. Bu tercihler şairin çocukluğu ile doğrudan ilgilidir: “*Ben o köyde yıllarca bu çayın çağışısıyla yaşadım. Uykularımın ninnisi, uyanışımın ilk musikisiydi bu çay.*” (Belli, 1963a:12).

Yetişme döneminde; uzun yıllar bağlarını koparmadığı öğretmeni *Melahat Sezener*'in tespitleriyle, gözleri konuşur gibi bakan, zeki, afacan, edebiyatla yakından ilgili, şiirler, hikâyeler yazan bir öğrencidir: “*İnsanı şaşkırtan buluşları, yaman bir kavrayışı vardı. Yahya Kemal'in şirinden bir mısra alıyor, onda tek kelime değiştirerek saf çocuk ruhunun sevgi ve ilgisini yansıtıyordu:*

‘*His var mı bu âlemde nekahet gibi tatlı,
Gönlüm bu sevincin heyecanıyla kanatlı*

ikilisi;

‘*His var mı bu âlemde Nebahat gibi tatlı...!*

şekline giriyordu.” (Sezener, 1982).

Şiiri, uğraş edinmesinin tarihi eski olmakla birlikte ilk şiiri 1943'te *Çınaraltı* dergisinde (Işık, 1990: 86) yayınlanan Şemsi Belli, Hukuk Fakültesi'ndeki öğrenimini tamamladıktan sonra (1950) çeşitli işlere girer, çalışır, şiir denemelerine devam eder. Şiir kitapları yayınlanmaya başlar.

Takvimlerin 9 Nisan 1968 yılını gösterdiği zamanlarda herkes bir şiirin şairini aramaktadır. Bu şiir, Hakkârî'nin ötelindeki *Şavata* ve diğer 12 köyün insanların Zap suyunu geçmek için katlandıkları çileyi yöresel bir ağız ile kamuoyuna aktarmaktadır. Milliyet gazetesinin “Olaylar ve İnsanlar” sütunu yazarı Hasan Pulur, “Savaş” gazetesinde yayınlanan ve yazarı bilinmeyen “Anayasa” şiiri ile ilgilenmekten kendini alamaz:

“Milliyet gazetesi 3 Nisan 1968 günlü sayısında, birinci sayfada, beş sütun üzerine 'Anayasa' şiirinde ele alınan konuyu değerlendirdi.” (Yalçınkaya, 1968: 4).

“*Şavata'dan Angara'ya ses getmiir
Biz getmeğe guvvatımız hiç yetmiir
Malımız yoh Yolumuz yoh
Angara'ya ses verecek dilimiz yoh*

*Ganadımız, golumuz yoh
Bu ne biçim memlektir, hoooyy Babooovv?”* (Yalçinkaya,

1968:15).

Bu şiir, memleketini ve memleketinin insanlarını çok seven “adı üzerinde ilgi yaratmaktan hoşlanmayan”, bunun için yazdığı şiirin altına imza koymayan, dünyada belki de ilk olarak bir şiir ile devlet mekanizmasını harekete geçirip bir köprü yapılmasını sağlayan Şemsi Belli'ye aittir. Ve “Anayasa şiiri ilk kez 20 Ocak 1968 günlü Anayasa dergisinin 2. sayfasında yayınlanmıştır.” (Yalçinkaya, 1968:14).

Şemsi Belli bu şiiri nasıl bir ruh hâli içerisinde ve hangi gerekçelerle yazdığını ise şu şekilde açıklayacaktır: “*O dağların ve toprakların ekmeğini yemiş bir Anadolu çocuğu, bir ozan olan Şemsi Belli, o kara yazılı insanların diliyle, Ankara'ya ve Anayasa'ya seslenmek istedi. Ve Anayasa şiiri bu katı gerçeklerin hançerlediği bir yürek duygulanışı içinde doğdu.*” (Yalçinkaya, 1968:14).

Şair Şemsi Belli, Doğu Anadolu insanının sorunlarını başarıyla yansıttığı bu şiiri ile hem ün kazanmış hem de dünya görüşünü ve sanat parolasını belirginleştirmiştir. Ona göre sanat, sosyal faydadan uzak değildir, sanat toplum içindir.

Şemsi Belli'nin şiirlerinde dikkati çeken bir diğer özellik de Orhan Veli tarzındaki şiirleri ve bu şiirlerinde öne çıkan, göze çarpan mizah unsurudur. Şair, hayatın gerçeklerinden ironik buluşlara ve yakıştırmalara kolaylıkla geçer. Hayata karşı şair, yaşadıklarını sorgulayan her insan gibi biraz ironik bakar. Öğretmenlik yaptığı yılların birinde, öğrencilerini Göksu'ya pikniğe götürür. Öğrenciler Göksu'da eşeklere binmek isterler. Eşeklerin resmî tarife ile belirlenmiş bir saatlik ücreti 6 liradır. Yazar, düşünür, şair Şemsi Belli, üniversiteyi bitiren öğretmenlerin saatine 5 lira fiyat biçen hükümet, demek eşeklerin saatine 6 lira kıymet biçmiş diyerek hayıflanır ve içerler (Belli, 1963:151).

Günlük hayatın sürekli ürettiği bu türden ironi ve mizahi şiirlerine de taşıyan şairin bu tercihi şu örneği verebiliriz:

*“Kuş tüyü yataklarda
Çırılçıplak karın.
Karının yanında
Ortakların...
Ne demek sosyete denen şey?
Ali Bey!...”* (Belli, 1961:40).

Şair, birçok şiirinde şive taklidine yöneldiği görülür. Bu kullanım, ifadeyi daha sıcak, daha samimi ve hatta daha gerçekçi kılmak için başvurulan bir yoldur. Aşağıya aldığımız şiiri de “Şark şivesi” ile açıklaması düşünülerek yayınlanmıştır:

“*BULAMİREM*

Dönmek müşgül oldu artık yuvaya,

Bütün gazancımız getti havaya.

Biraz bulgur goydum gırh tavaya,

Ona da goyacak duz bulamirem...” (Belli, 1945:13).

Şairin Anadolu insanını, Anadolu gerçeğini, gurbeti, hasreti yalın ve duru bir dille anlatışına ilaveten lirik bir âşık ve büyük bir aşk adamı oluşuna da değinmek istiyoruz: Düz yazı kitaplarına “Aşka inanmayanlar, bu kapıdan içeri girmesin.” (Belli, 1974:6) uyarısı ile başlangıç yapan şair, şiirlerinde de aşkı kendi gerçekliğinden çıkarmadan tutku dolu dizeler ile anlatır:

“*BEBEKLİ KIZ*

Gözleri badem yeşili

Saçları bal sarıydı

Peteğimin tadı tuzu

Peteğimin arıydı.” (Belli, 1961:17).

Günler uzar, aşklar biter, aşklar yorulur, âşıklar pişmanlık içinde iken her yeri boşluk, şairi felsefi bir huzursuzluk, bir büyük yalnızlık duygusu sarar:

“*YALNIZ ADAM*

III

Bir yalnızlık büyür zamanlar boyu

Gün, uzak iklimlere varınca,

Postacının sesi gelir uzaktan

Bir saman çöpünde ağlar karınca” (Belli, 1963b: 42).

Zaman denilen haspa üç ayaklıdır. Şairi bazen pişmanlık kokan bir hesaplaşma, hayatla uzlaşma, hâlden uzaklaşıp mazi ile kucaklaşma ve hayıflanma paradoksunda yakalarız:

“*YALAN*

Bir avuç yalanla geçti hayatım,

Öptüm, tiksindiğim eli çok zaman.

Bir küheylan oldu tahtadan atım

Yalandan dolaştı damarımda kan

Bir avuç yalanla geçti hayatım.” (Belli, 1974c:106).

Şair hangi duyguyu işlerse işlesin, ne yazarsa yazsın, daima yalın, daima anlaşılır, konuşur gibi, içini döker gibi yazar:

“*İADE*

Al resimlerini, mektuplarını al

Kalbimi geri ver!...” (Belli, 1961a: 94).

Şiirlerinde bazen Orhan Veli'yi anımsattığı gibi bazen özellikle *Gizli Sevda* şiiri bağlamında Behçet Necatigil, Özdemir Asaf esintilerini, izlerini de hissettirir:

“*BİLMECE*
O güzel kız çocuğu şimdi kadındır
Günleri hem aşksız hem tasasız
Kocası, evi, çocukları vardır
Biri oğlan, biri kız.” (Belli, 1974c: 20).

Aşağıdaki dize, bize Bedri Rahmi'nin “*Sitem*” şiirindeki “*Sene 946- mevsim sonbahar*” dizesini anımsatır:

“*Sene dokuz yüz kırk... mevsim ilkbahar.*” (Belli, 1961: 53).

Sevdiği, kendileri için dizim dizim şiir dizdiği, şehirli-köylü kadınlar her zaman güzellikleriyle birer esin kaynağıdır, şaire... Ancak onları suni, yapmacık, kendi ifadesiyle “*kokot*” olarak görmeye hatta böyle gösterilmelerine dayanmaz yüreği... Kalem o zaman onları şiirleştirmez, hicveder:

“*Dün kadın şairdi... müzikti... sestiydi...*
Bu gün kadın sutyen... kilot... jartiyer.
Bekâr yastığımda bir kaç damla ter...

Dün kollarım değil, kalbim doluydu
Bugün, krem, pudra, ruj emiyorum!..
Kalbim “aşk” denilen yalana doydum...”(Belli, 1961:79).

Hayatı çoğu zaman katı bulan şair, ruhen özgürlükçü ve anarşisttir. Bazen o kadar dağılır ki kendi gerçeğini bile yanlışlardan temyiz edemez. Kendi “Ben”i ile hesaplaştığı “*Ben'de Ben'ler*” isimli şiirinde söz konusu çelişki, şairane bir şekilde ortaya konur:

“*Bir sürü ben var bende*
Kimi fazla içli, kimi duygusuz
Ondandır yargularımın değişkenliği
Kim bilir hangi “Ben”i tanıyorsunuz?” (Belli, 1961a: 91).

Ve her canlının ortak yazgısına, ölüme de uğrar şairin yolu... Düşünceleri... hayatı, dolu dolu hatta deli dolu yaşamayı sevdiği için kaçınılmaz olan ölüm, büsbütün soyut bir tükeniş, bir yok oluş olarak gözükmüş şaire:

“*Bu dudaklar çürüyecek*
Öp, bir daha öp!..
Ölümdür yolumuzu bekleyen

*Son kilometre taşında aşk yok,
Müzik yok, şarap yok, sevişmek yok
Bir kara çukur ve birkaç böcek” (Belli, 1974c:118).*

Aynı zamanda folklor derlemecisi de olan Yaşar Kemal “*Adamı adam eden at ile pusat, hele bir de kısırak gibiyse avrat*” derken Anadolu coğrafyasına ve mantalitesine özgü bir gerçeğin altını çizmekteydi. Şemsi Belli de şiirlerinde, bu tekrarlanarak mit özelliği kazanan bilinçaltı gerçeğini sıkça işler ve bütünlükler. Bu sözün düşünce varyantları etrafında şekillenen “*Cariye Sultan*” şiiri bunlardan biridir:

*“Tabancamın şarjöründe son kurşun
Atımın başında gemsin.
Ferman sende, mühür bende
Sultanımsın, cariyemsin.” (Belli, 1974c: 45).*

Bu başlığa ve bahse şu gerçeği de ekleyebiliriz: Şiirler bazen trajik bir boyut kazanarak yoğunlaşır ve derinleşir. Şairin, dünyanın kaotik yanına ve şiirin karanlık iklimi ile ötelere gelen ilhamına, hatta insanın bilinçaltına en fazla yaklaştığı anlardır bunlar. Kitaba da ad olan “*Uykusuz Trenler*” isimli şiiri şu içerikle çıkar karşımıza:

*“Uykusuz trenler geçiyordu
Raylar üzerinde adam boyu kar
Şeytanı bekliyordu ranzalarında
Gardiyandan gebe kalmış mahkûm kadınlar” (Belli, 1963b: 39)*

7. Şiirin Kaynakları ve Şiirinde Halk Biliminden Yararlanış Biçimi

Şiirin kendini var kılmak için yararlandığı dil; ortak bir şifre ve şebeke ağı ile yine ortak olan dış dünyaya ait nesnelere ve milletlere özgü kolektif şuura bağlanır. Şairin bu genel verileri, verimleri ve tezleri özel olarak kullanması sonucunda bir şair haritası ve ona özgü şiir sistemi ile şiir dili ortaya çıkar.

Kendisi de aynı zamanda folklor araştırmacısı ve derlemecisi olan Şemsi Belli'nin şiir kaynaklarının başında türküler gelir. O, her şeyin en güzelinin halk arasında ve halk türkülerinde yaşadığına inanır: “*Edebiyatın en ince teferuatına kadar her türlü hususiyetlerine vakıf olan kalem şairleri, hasret ve sevgilerini mısralaştırabilmek için saatlerce masa başında kafiye aramakla meşgul oladursunlar. Lisanın en samimi ahengine, aşkın en tatlı duygularına sahip olan halk ve köylü tabakası bazen orak başında, bazen isli bir köy ocağının önünde, bazen kasaba yolunda, hislerini dile ve tele getirmenin en kudretli bir sanatkarıdır.*” (Belli, 1974a: 8). Böyle düşünen Şemsi Belli, bu kaynaktan ne-redeyse müsrifçe faydalanmıştır.

Telif Hakları Yasası gözetilmeksizin (Arguvan Olgusu, 1996:15) şarkı da yapılan, popüler olan, kendinden geçişin lirizmi ile yazılan “*Çal Emmoğlu Çal*” adlı şiir; türkülerden hız almış, ruh almıştır:

“Söyle Emmoğlu söyle
Deli Gezen'i, Bukke Gelin'i
Yüce dağ başı'nı söyle
...
Kanatlı kapının demir sürgüsü
Bölük bölük saçlarının örgüsü
Sana bu güzellik Allah vergisi
Gider bu sultanlık sana da galmaz
...
Bu kadeh de Azrail'in şerefine
Çal Emmoğlu çal
Yüce dağ başında yayılan atlar
Yar mendil işlemiş, ikiye katlar
Mezarın üstünde beş karış otlar
Bitmeyince gönül yardan ayrılmaz
Çaaaaaaal!... Emmoğlu çal!” (Belli, 1974c:62-63-64).

Bu kadarını alıntıladığımız şiirin kaynakları ve çıkış noktası şöyledir: Deli Gezen ve Bukke Gelin adlarını anarak türküleri hatırlatan şair, bir yazısında Deli Gezen türküsü için şunları söyler: “Yine Ali Karakaş'tan derlediğim (Deli Gezen) türküsü çapkın bir köy gencinin samimi ihtiraslarını terennüm eden tatlı bir köy havasıdır:

Kız gelirim yorca yorca
Türlü çiçek olmuş gonca
O sendeki kara gözler,
Beni hep batırdı borca.
Aman aman deligezen..” (Belli, 1974b:19)

Arguvan yöresine ait “*Kanatlı Kapının Telli Sunası*” isimli türkünün sözleri nerede ise hiç değişmeden şiire girmiştir. Kaynak kişinin *Yusuf Ali Köker*, söz yazarının Meftun Deliçay (Bu Şemsi Belli'nin takma adlarından biridir.), derleyeninin Şemsi Belli olduğu, notaları *Nedim Nezihi*'ye ait olan türkünün orijinal metni dipnotta göstereceğimiz dergide yayınlanmıştır. Türkü şu şekildedir:

“Kanatlı kapının demir sürgüsü
Belik belik saçlarının örgüsü
Sana bu güzellik Allah vergisi
Gider bu güzellik sana da kalmaz” (Arguvan Olgusu, 1996: 37).

Şiirin bitişinde anılan dokunaklı türkünün hikâyesi ise yine Şemsi Belli'nin kaleminden şu şekildedir: “Amcasının kızını seven ve neticede kanlı bir aşk kurşunu ile topraklara karışan meçhul bir gencin derin yarasını bu acı türkünün nağmelerinde hissetmiyor muyuz?

*Birikin önünde yayılır atlar
Mezarım üstünde bitmesin otlar
O yârin koynuna girmesin yadlar
Ben murad almadım el de almasın.”* (Belli, 1947:19).

Görüldüğü gibi şair türküleri; çoğu kez montaj tekniği ile ya da ismini anıp göndermede bulunmak sureti ile ve en çok duygu ve kelime dünyasını okuyucunun da sezeceği şekilde şiirlerine taşıyarak kullanır.

Atasözleri, deyimler, bilmeceler, halk kültürü ve etnografya, halk mutfağı, halk şiiri, tekerlemeler, masallar, motifler, mitoloji, tekrarlanarak klişeleşen söz kalıpları dediğimiz formeller, Şemsi Belli şiirinin en görünür ve en önemli kaynaklarıdır...

Atasözüne örnek:

*“Kimseye gücenme Banbino,
Her ipek mendile nakış işlenmez.
Her ağaç gölge verir, çiçek verir, dal verir
Her dalın meyvesi dişlenmez.”* (Belli, 1974c: 51).

Yukarıdaki dizelerde “Her kuşun eti yenmez.” sözünün dönüştürülmüş biçimleri ile aşağıdaki dizelerde sel gider kum kalır atasözü ile mesaj iletilmiştir.

*“Seller gitti... yığıldı kum
Yaş dökmeden ağlıyorum”* (Belli, 1974c:112).

Deyimlere örnek:

“Yollara dökülmüş baharlar gördüm” (Belli, 1974c: 78).
“Öptüm, tiksindiğim eli çok zaman” (Belli, 1974c:106).
“Her aşktan, her telden çaldım gençliğim” (Belli, 1974c: 93).

Bilmecelere örnek:

*“Bilmece
Kim olduğunu sormayın, söyler miyim hiç,
Dallar kuruyunca eğilmez
Defterlerim, şiirlerim bilir onu sevdiğimi
Kendisi bile bilmez.”* (Belli, 1974c: 20).

Halk Kültürü ve Etnografya:

“Bana yastık yüzü işlemişsin sürmelim

Türküler yazmışsın üstüne.

Bu gece ne gecedir

Baş yastıktan yücedir

Yastık kurbanın olam

Yâr yatışın nicedir? demişsin.” (Belli, 1974c:17).

Yün eğiren Türkmen kızı!

Çöz başından gök mavisi yazmanı,

Dal yeşili, nar pembesi nakışdan

Mendil olam kuşağına sok beni.” (Belli, 1974c: 74).

“Kilim dokur., nakış nakış boyalı...

Al duvağın kenarı mor oyalı...

Bir hal oldum sen kavlinden cayalı.” (Belli, 1974c: 71).

Halk mutfağı:

“Salata yapmıştın, kavun dilmiştin” (Belli, 1974c: 21).

“Öyle acıkmışım ki sorma

Taze bir francala olmalı şimdi,

Bir karpuz olmalı ufacık,

Kütür kütür

Biraz peynir olmalı.” (Belli, 1974c: 24).

“Taze ceviz, taze pestil getirmiştin

Mendilin içinde saklı.” (Belli, 1974c: 61).

Halk şiiri:

“Eltaşında yarma çeken nazlı yar,

Kurşun yemiş yavru ceylan gözlü yar,

Bana nispet, başkasına sözlü yar.” (Belli, 1974c: 71).

“Dedim-Dedi

-Emrah gibi-

Dedim: Çiçek olum... Dedi: Koklamam.

Dedim: Mektup olum... Dedi: Saklamam

Dedim: Nabzın olam... Dedi: Yoklamam.

Dedim: inat etme.... Dedi ki: Yoook yok.”

Tekerlemeler:

Biraz koku

Biraz boya

Biraz ipek

*Biraz ten,
İşte: SEN” (Belli, 1974c: 26).*

*Sen bakarsın, ben bakarım...
Söylemesi
Güç olur...
Sen söylersin, ben söylerim...
En sonunda
Hiç olur...” (Belli, 1974c: 27).*

Masalımsı Öğeler:

Şairin, “Bir Varmış Bir Yokmuş” başlıklı şiiri masal türünden yararlanarak şiir metinlerini geliştirmeye için iyi bir örnektir:

*“Bir gemi demirlemiş açıkta, yorgun,
Elimi minnacık bir böcek sokmuş.
Bir masal bıraktım o sahillere
Bir varmış, bir yokmuş.” (Belli, 1974c: 43).*

*“Hani, elde ne kaldı?
Gönül yine boşaldı
Bu, tatlı bir masaldı,
Unuttum... arkasını...” (Belli, 1974c:101).*

Mitoloji:

*“Güzellerin meclisinde
Sanki Cam-ı Cem'di gönlüm” (Belli, 1974c:105).
“Susuz dudaklarım kavruluverdi.
Kerbela’da değil, çölde değilim.” (Belli, 1974c:109).*

Motifler:

*“Üç gece üst üste
Üç adam astım.”*

Formeller:

*“Ferman gözlerinde, arzu göğsünde
Sultanımsın, cariyemsin.” (Belli, 1974c: 44).
”Allım güllüm
İpek tellim, sultanım!
İki gözüm, hoş bebeğim, nonoşum!” (Belli, 1974c: 46).*

Şairin halk biliminden yararlanmış biçimlerinin ana esaslarını bu örnekler güçlü bir şekilde temsil etmektedir.

Şemsi Belli şiirinin bütün boyutları ile anlaşılması için, halk kültürünün yanında şiirinin bir diğer kaynağı olan klasik Türk kültüründen, özellikle Türk sanat müziğinden de yararlandığı gerçeğinin altını çizmek elzemdir. Nesirlerinden anlaşıldığına göre geniş bir sanat müziği repertuarı olan şair, sanatsız seviye olamayacağına bilincindedir. Dolayısıyla eski İstanbul şarkılarını bir-biri ardınca katık eder aşklarına, şiirlerine... Bu işi bazen şarkıları olduğu gibi alıntılarla veya dönüştürerek, bazen üstü kapalı göndermelerde bulunarak yapar. “*Otuzuncu Bahar*” isimli şiiri, şarkıları hem doğrudan alıntılama (montaj) hem de örneksene yoluyla geliştirilmiş şiirlerden biridir:

“Ve tutuştu içimde otuz yılın şarkıları

...

*Çok eski bir şarkıyla dondu gözlerimde yaş:
'Koklasam saçlarını bu gece ta fecre kadar...'*

...

*Yine bir ses yükseldi sonunda yolumuzun:
'Varsın gönül aşkınla harab olsun efendim!...'*

...

*Her şarkıda sevgiler... günahkar... nedametler...
'Sabah yıllardan beri ilk defa oldu bence'*

...

*Her şey şarkılar gibi çok tatlı bir masalmış:
'Gittin bu gidiş bence ölümden de beterdir!
Otuz yılı dolduran hayatımdan ne kalmış?’*

(Belli, 1974c:113-114).

Şarkı sözleri ile şiirlerini zenginleştiren şairin, şiirleri de Türk sanat müziğini zenginleştirmiştir. On bir şiiri bestelenen şairin, şarkılara olan diyetini de bu şekilde ödediğini söyleyebiliriz. Şu şiiri bestelenmiş ve dillerde nağme olmuş şiirlerinden biridir:

“Gönül penceresinden ansızın bakıp geçtin

Bir yangının külünü yeniden yakıp geçtin.” (Yılmaz, 2013:61-62).

Böyle derin bir kültür, geniş bir sanat yelpazesi içinde zenginleşen bir şiirdir, Şemsi Belli'nin şiiri...

8. Sonuç

Bu incelemede ayrıntılara boğulmadan ana noktalardan hareketle şairi anlamak amaç edinildiği için doğal olarak örnekler kısa tutuldu. Haddi hududu zorlamadan, makale sınırları içinde kalınmaya çalışarak şairin şiirindeki kı-

rılma çizgileri, fay hatları saptanmaya çalışıldı. Bu yazıda açılan başlıkların her biri kendi içinde ayrı bir yazı olmaya adaydır.

Yerel kültürden ulusal ve evrensele, Arguvan ve Malatya kültüründen Türk ve dünya kültür ve sanatına, ortak insani duygulara ve düşüncelere ulaşmaya çalışan şairin edebiyat ve şiir sanatını insanların yarattığı kavramları, insanüstü bir çaba ile değerlendirme, yeni ve özgün bireşimlere ulaşma olarak gördüğü tespit ve kaydedildi.

Şiir, mensur şiir, inceleme, gezi yazıları, mizahi yazılar, tiyatro ve anı türünde eserler kaleme alan şairin şiirleri öznesinde yapılan bu çalışmada kadın, aşk, yalnızlık, ölüm bağlamında bireysel; yoksulluk ve yozlaşma temelinde sosyal meselelerin, gün ışığına çıkmamış sözler söyleme bağlamında sanat özneli konuların başı çektiği görüldü. Bazı şiirlerinde yöresel ağızlarından yararlandığı saptanan şairin bu tercihle yazdığı, geçit vermeyen Zap suyuna kurban verilen insanların derdini dile getirdiği Anayasa şiiri, geniş kitleleri etkilemiş, milleti ve devleti harekete geçirme işlevi üstlenerek, köprü yapılmasını sağlamış bir şiirdir.

Folklor unsurlarını şiire taşıma konusunda oldukça istekli ve yetenekli olan şair; halk şiiri, türküler, şarkılar, atasözleri, deyimler, bilmece, söz kalıpları (formeller), halk mutfağı, el sanatları öğeleri, tekerlemeler, masalımsı öğeler, mitoloji, motifler gibi ürünleri ve verimleri kullanarak şiirini zenginleştirmiştir. Şiirlerinin dokusunda halk kültürü olmasına rağmen şairin şiirleri çağdaş Türk şiiri içeriğine daha yakın bir şiirdir. Zira bu şiirler halk geleneğini modernize ederken, modern ile geleneğin altın oran diye nitelenebilecek bir sentezine ulaşmayı başarmıştır.

Hece ile serbest şiir biçimlerini tercih eden ama kafiyeyi ihmal etmeyen şair, biçim ile içerik arasında, sürekli bir denge arayışı içindedir. Şairi, şiirlerinin biçim ve içerik özelliklerini gözetenek, hece ile yazdığı şiirleri üzerinden Beş Hececiler'e, serbest şiirleri üzerinden 1. Yeni de dediğimiz Garip akımına bağlamak mümkündür. Şiirlerdeki dil ve üslup tercihi "sadelik güzeldir" felsefesinin benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Türkülerden yararlanarak yazılan, şiirlerine en güçlü örnek olarak gösterilebilecek Emmioğlu şiiri, Ferdi Tayfur tarafından bestelenmiş, bir kasette şarkı olarak söylenmiş ancak anonim olarak gösterilmiştir. Bu haksızlığı mahkemeye taşıyan şair, mahkeme devam ederken hayatını kaybetmiştir. Bu şiirinin yanında on şiiri daha bestelenen, Türk müziğine güzel güfteler kazandıran şairlerimizden biri olan Şemsi Belli, adının edebiyat tarihlerinde, kültür ve sanat adamı ansiklopedilerinde yer almasına yetecek sayıda ve kalitede eser üretmiş, yerelden ulusala, ulusaldan evrensele geçiş yapmayı başarmış, "baki kalan şu kubbede bir hoş sada" bırakmış isimlerden biridir. Şairin şiirleri toplum için

sanat ve sanat için sanat anlayışına uygunluk arz edecek çeşitliliğe ve eğilimlere sahiptir.

KAYNAKÇA

- Arguvan Olgusu (1994); Bir Portre “Meftun Deliçay” Şemsi Belli, Yıl 1, S. 2.
Arguvan Olgusu (1996); Yöremiz Türkülerinden Kanatlı Kapının Telli Sunası, Yıl 3, S. 8.
Belli, Şemsi (1945); Bulamirem, Derme Malatya Halkevi Tarafından Neşrolunan Gayrimevkut Dergi, Yıl 1945; S.16.
Belli, Şemsi (1947); Derme, S. 20.
Belli, Şemsi (1961); Başşehir Sokağı, Başşehir Yayınları, Ankara.
Belli, Şemsi (1961a); Karpuz Dilimi, Başşehir Yayınları, Ankara.
Belli, Şemsi (1963); Büyük Paydos, Ak Kitabevi, İstanbul.
Belli, Şemsi (1963a); Cankuşum, Kültür Kitabevi, İstanbul.
Belli, Şemsi (1963b); Uykusuz Trenler, Ak Kitabevi, İstanbul.
Belli, Şemsi (1974); Bir Yangının Kültü, Kültür Kitabevi. İstanbul.
Belli, Şemsi (1974a); *Halk Türkülerinde Hasret Duyguları*, Kervan - Aylık Edebî Dergi, Mart 1974, S. 2.
Belli, Şemsi (1974b); *Malatya Köy Türkülerine Toplu Bir Bakış*, Derme Malatya Halkevi Tarafından Neşrolunan Gayrimevkut Dergi, Yıl 1947, S. 20.
Belli, Şemsi (1974c); Renkli Balonlar, Ak Kitabevi, İstanbul.
Belli, Şemsi (1986); Göz Ucuyla Bir Dağ Köyü Yenisu (Kızıluşağı), Uğurel Matbaası, Malatya.
Gızıldaş, Gülümser (1996); İçimizden Biri Şemsi Belli, Arguvan Olgusu, Yıl 3, S. 8.
Işık, İhsan (1990); Yazarlar Sözlüğü, Risale Yayınları, İstanbul.
Karasar, Niyazi (2009); Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayınları, Ankara.
Sezener, Melahat (1982); Eğitim: Şemsi Belli, Görüş - Mahalli Gazete, 28 Ekim 1982 Perşembe, S. 2583.
Şentürk, Ahmet – Gülseren , Mehmet (1990); Malatyalı Şairler Antolojisi, c. 1, Malatya: Malatya Gazetesi Basımevi.
Tanpınar, Ahmet Hamdi (1995); Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergâh Yayınları, İstanbul.
Yalçınkaya, Cem (1968); Anayasa ve Şairi Şemsi Belli, Kültür Kitabevi, İstanbul.
Yılmaz, Melih (2013); Şemsi Belli Hayatı Sanatı ve Eserleri, Malatya: Malatya Kitaplığı.
Zweig, Stefan (1995); Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar / Casanova - Stendhal - Tolstoy, (çev. Ayda Yörükân), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.